

**PRZESŁUCHANIE MAŁOLETNIEGO JAKO ŚWIADKA I POKRZYWDZONEGO  
W SPRAWACH O PRZESTĘPSTWA SEKSUALNE**

## 1. Wstęp

Celem artykułu jest przedstawienie problematyki przesłuchania małoletniego w procesie karnym w sprawach o przestępstwa seksualne. Przesłuchanie małoletniego jest to czynność dowodowa, która ma pomóc w zdobyciu dowodu w postaci zeznania dziecka. Zeznania świadków, obok wyjaśnień oskarżonego, stanowią w praktyce najczęściej wykorzystywany dowód w procesie karnym<sup>1</sup>. Zasadniczym celem postępowania dowodowego jest dążenie do wykrywania przestępstw i ich sprawców oraz ustalenia przyczyn i okoliczności w jakich zostały popełnione. Realizacja tych zadań w wielu wypadkach nie byłaby możliwa bez uzyskania przez organy ścigania i wymiar sprawiedliwości wiedzy, pochodzącej od osobowych źródeł dowodowych. Historia procedury karnej wskazuje, że to właśnie zeznania świadka zyskały miano najcenniejszego i najważniejszego dowodu w hierarchii dowodów<sup>2</sup>. Zeznania małoletniego również zyskały miano najczęściej wykorzystywanego źródła informacji w sprawach o przestępstwa seksualne. Bardzo dużą rolę odegrał Hans Gross uznawany za „Ojca Kryminalistyki”, który zwrócił uwagę na to, że dzieci jak również dorośli są dobrymi źródłami informacji na etapie postępowania przygotowawczego i sądowego. On też jako pierwszy zaproponował, aby w trudnych przypadkach wzywać do udziału w przesłuchaniu psychologów jako biegłych. Miało to pomóc w uzyskaniu wartościowego dowodu, jakim są zeznania dorosłej osoby czy małoletniej<sup>3</sup>. Głównym celem artykułu jest podjęcie próby udzielenia odpowiedzi na pytania:

- Czy dziecko jest dobrym, wiarygodnym świadkiem w postępowaniu karnym?
- Jaki wpływ na prawidłowość zdobycia dowodu z zeznania małoletniego ma taktyka i forma przesłuchania?
- Czy przesłuchanie niepełnoletniego wymaga tak szczególnej ochrony prawnej i psychologicznej ze strony państwa?

Rozważania zamieszczone w artykule pozwolą na wyjaśnienie wątpliwości, które dotyczą wiarygodności i niepodważalności dowodu jakim jest zeznanie dziecka. Poddanie weryfikacji tezy, że dziecko jest w takim samym stopniu dobrym i rzetelnym świadkiem, jak osoba dorosła sprawia, że wymiar sprawiedliwości będzie w stanie na podstawie jego zeznań wydać wyrok skazujący.

---

\* J. Szydlik-Brudny, Uniwersytet Jagielloński.

<sup>1</sup> M. Goss, J. Ławicki, *Dowód z zeznań małoletniego w świetle nowelizacji art. 185 a i 185 b k.p.k.*, [w:] P. Czarnecki, M. Czerwińska (red.), *Katalog dowodów w postępowaniu karnym*, Warszawa 2014, s. 81.

<sup>2</sup> M. Kornak, *Małoletni jako świadek w procesie karnym*, Warszawa 2009, s. 11.

<sup>3</sup> V. Kwiatkowska-Darul, *Przesłuchanie małoletniego świadka w polskim procesie karnym*, Toruń 2007, s. 11.

## 2. Dopuszczenie dowodu z przesłuchania małoletniego w sprawach o przestępstwa seksualne

Popelnianie przestępstw wobec dzieci powoduje, że w ramach ich aktywności życiowej coraz częściej zeznania dzieci są jedyną możliwością przerwania dalszego ich krzywdzenia, zadawania bólu, cierpienia i ukarania sprawcy<sup>4</sup>. Możliwość procesowego wykorzystania małoletniego, jego udziału w charakterze osobowego źródła dowodowego, dopuszcza procedura karna. W procedurze karnej dziecko może występować jako sprawca czynu zabronionego, jako pokrzywdzony i świadek. Dopuszczenie małoletniego świadka w procesie przez wiele wieków budziło duże zastrzeżenia. W dawnych systemach prawnych (np. w średniowieczu) udział małoletniego w procesie był wręcz wykluczony. Natomiast w systemie feudalnym w charakterze świadka w procesie nie mogły występować dzieci i kobiety. Wyjątkiem był proces inkwizycyjny, który dopuszczał przesłuchanie kilkuletniego dziecka. Udział dzieci jako świadków był negowany jeszcze na początku XX wieku<sup>5</sup>. Znany pediatra A. Baginsky twierdził, że dzieci w ogóle nie powinno się słuchać w charakterze świadka, a w razie konieczności zawsze należy zasięgnąć opinii lekarza o zdolności do zeznawania<sup>6</sup>. Podobne zdanie wyraził również E. Locard, który uznawał, że zeznania dzieci nie mają żadnej wartości<sup>7</sup>.

Istotne zmiany zostały wprowadzone dopiero przez współczesne ustawodawstwa. Przyjęta w procedurze karnej zasada swobodnej oceny dowodów przez sąd wyeliminowała wszelkie ograniczenia, które dotyczyły wieku świadków. Został jedynie wprowadzony zakaz odbierania przyrzeczenia od osób, które nie ukończyły 17 lat na podstawie art. 189 pkt 1 k.p.k.<sup>8</sup> W konsekwencji wprowadzenia zasady swobodnej oceny dowodów status prawny małoletniego przestał budzić wątpliwości<sup>9</sup>. Przyjęto, iż niezależnie od wieku każda osoba może zostać świadkiem w procedurze karnej, pod warunkiem że jest zdolna dostarczyć istotnych informacji do oceny winy oskarżonego<sup>10</sup>. O ile dopuszczalność dziecka jako świadka przestała budzić zastrzeżenia, o tyle jednak w niektórych przypadkach nadal jest wiele kontrowersji przy ocenie wartości zeznań uzyskanych od małoletniego. Jest wielu autorów, którzy negują przydatność procesową zeznań dziecka. Jeżeli dopuszcza się możliwość przesłuchania małoletniego to uzależnia się to od wieku dziecka – dolna granica wynosi 7 lat. Ten pogląd podziela niemiecki psycholog W. Stern, który uważał, że jeżeli dziecko nie podlega jeszcze obowiązkowi szkolnemu, nie powinno być słuchane w charakterze świadka. Podobna granica wieku była również proponowana przez H. Schneicknerta

<sup>4</sup> A. Gadomska-Radel, *Przesłuchanie dziecka jako ofiary i świadka przestępstwa w procesie karnym*, Warszawa 2015, s. 11.

<sup>5</sup> M. Kornak, *Małoletni...*, *op. cit.*, s. 24–25.

<sup>6</sup> A. Leniewski, *Świadek młodociany, Studium kryminalno-psychologiczne*, RPEiS 1939, z. 5, s. 213.

<sup>7</sup> E. Locard, *Dochodzenie przestępstw według metod naukowych*, Łódź 1937, s. 20–85.

<sup>8</sup> Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Postępowania Karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 55 ze zm.) – dalej: k.p.k.

<sup>9</sup> M. Kornak, *Małoletni...*, *op. cit.*, s. 25.

<sup>10</sup> J. Wojtasik, *Wartość informacyjna i procesowa zeznań małych dzieci w sprawach o przestępstwa seksualne*, Probl. Krym. 1981, nr 149, s. 82.

oraz J. Bossowskiego. H. Schneicknert reprezentował stanowisko, wypowiadając kategoryczną opinię, iż dzieci poniżej 7 lat nie są zdolne składać świadectwa przed sądem. Uważał, że sąd nie może opierać skazania wyłącznie na zeznaniach osoby poniżej 7 roku życia. Natomiast J. Bossowski twierdził, że dzieci poniżej siódmego roku życia są naiwne, mają niewielki zakres słów i pojęć, a niebezpieczeństwo sugestii w tym przypadku jest bardzo duże<sup>11</sup>. Proponowane poglądy przez ww. autorów ograniczałyby w dużym stopniu uzyskanie informacji, które mogłyby stać się wartościowym dowodem przeciwko sprawcy. Dopiero H. Gross zauważył, iż wprawdzie dzieci, podobnie jak dorośli, popełniają błędy w spostrzeganiu, zapamiętywaniu i relacjonowaniu, co może mieć wpływ na zeznania, jednakże błędy te nie są większe, niż pomyłki dorosłych. Mają one jedynie inny charakter, co sprawia, że w pewnych wypadkach zeznania dzieci mogą mieć nawet większą wartość niż zeznania dorosłych<sup>12</sup>.

W polskiej procedurze karnej nie ma żadnego przepisu, który wskazywałby w sposób jednoznaczny na małoletniego jako specyficzną kategorię świadka. W postępowaniu karnym dziecko jest dopuszczone do udziału w charakterze osobowego środka dowodowego – bezpośredniego i pośredniego. Art. 177 § 1 k.p.k. stanowi, że świadkiem jest każda osoba (również dziecko), która w tym charakterze została wezwana przez organ procesowy w celu złożenia zeznań. Z treści przepisu art. 177 § 3 k.p.k. wynika, że organ procesowy ma zachować określone wymogi przy przesłuchaniu osoby małoletniej, a także ma obowiązek dopuszczenia opiekuna lub przedstawiciela ustawowego do udziału w przesłuchaniu. Przepis art. 185a k.p.k. dopuszcza przesłuchanie dzieci jeżeli są one ofiarą przemocy seksualnej lub przemocy domowej, a także jeżeli ma to istotne znaczenie dla popełnionego przestępstwa. Dopuszczenie przesłuchania małoletniego jest wykluczone w przypadku, kiedy dziecko jest niemowlęciem. Przesłuchanie dziecka może nastąpić w pozostałych okresach jego życia, chociaż można się zastanowić nad okresem, kiedy dziecko jest w wieku poniemowlęcym, ponieważ w tym wieku dopiero pojawia się rozwój wszelkich procesów poznawczych, zaczynają kształtować się procesy spostrzegania, myślenia, tworzenia wyobrażeń przestrzennych. Takie zeznania mogłyby budzić wątpliwości co do ich wiarygodności. W procedurze dopuszcza się przesłuchiwanie dzieci po ukończeniu 3 lat. Świadkiem w procesie karnym również może być dziecko. Można o tym wnioskować z treści art. 360 § 3 k.p.k., który mówi o wyłączeniu jawności rozprawy na czas przesłuchania małoletniego, który nie ukończył lat 15<sup>13</sup>. Powołując się na: art. 171 k.p.k., art. 185a k.p.k., art. 185b k.p.k. można stwierdzić jednoznacznie, że dziecko może występować w charakterze świadka.

### **3. Procedura przesłuchania małoletniego na podstawie art. 185a k.p.k. i art. 185b k.p.k.**

Przepis art. 185a k.p.k. wprowadza szczególny tryb przeprowadzenia dowodu z zeznań pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat w sprawach o przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Przesłuchanie małoletniego

<sup>11</sup> M. Kornak, *Małoletni...*, *op. cit.*, s. 26–27.

<sup>12</sup> A. Leniewski, *Świadek...*, *op. cit.*, s. 218.

<sup>13</sup> M. Kornak, *Małoletni jako świadek w procesie karnym*, Warszawa 2009, s. 28.

w charakterze świadka następuje tylko wtedy, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Przesłuchanie następuje w tym wypadku tylko raz. Przesłuchanie może odbyć się ponownie, jeżeli wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania albo żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego. Przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa, prokuratora, obrońcy, pełnomocnika pokrzywdzonego, przedstawiciela ustawowego, opiekuna prawnego i osoby pełnoletniej wskazanej przez pokrzywdzonego, jeżeli nie ogranicza ona swobody wypowiedzi przesłuchiwanego. Oskarżonemu, którego zawiadomiono o przesłuchaniu, a w chwili wezwania nie posiada obrońcy z wyboru, sąd wyznacza obrońcę z urzędu. Przesłuchanie małoletniego w trybie art. 185b §2 k.p.k. prowadzone jest na podstawie art. 177 § 1a k.p.k. Przesłuchanie małoletniego następuje przy użyciu środków technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny. W zakresie rozważań na temat technicznych aspektów przeprowadzania przesłuchania małoletniego wyjść należy od regulacji zawartej w art. 147 § 2 pkt 2 k.p.k. Przepis ten przewiduje, że jeżeli względy techniczne nie stoją na przeszkodzie, przesłuchanie pokrzywdzonego, o którym mowa w art. 185a k.p.k., oraz świadka, o którym mowa w art. 185b k.p.k., utrwała się za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk. Unormowanie to stanowi realną gwarancję urzeczywistnienia reguły jednorazowego przesłuchania. Należy zatem postulować o jak najczęstsze korzystanie z tego typu urządzeń<sup>14</sup>.

#### 4. Przebieg przesłuchania małoletniego w sprawach o przestępstwa seksualne

Przesłuchanie małoletniego w sprawach o przestępstwa seksualne powinno być wykonane przy zapewnieniu dziecku ochrony prawnej i psychologicznej. Ustawodawca, wprowadzając przepisy na podstawie nowelizacji, uwzględnił szczególną formę przesłuchania małoletniego, która miała na celu uzyskanie wiarygodnego dowodu jakim jest zeznanie dziecka. By przesłuchać dziecko, należy stworzyć odpowiednie warunki, w których będzie się czuło bezpiecznie. Standardy przesłuchania małoletniego określone zostały w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a–185c Kodeksu postępowania karnego, są nimi:

1. Przygotowanie przesłuchania małoletniego;
2. Czas i miejsce przesłuchania;
3. Osoby przesłuchujące;
4. Rola biegłego w przesłuchaniu;
5. Etapy przesłuchania.

*Ad 1.* Przesłuchanie jak każda czynność dowodowa, by było efektywne oraz aby przebiegało prawidłowo, wymaga starannego przygotowania. Jest to bardzo ważny warunek,

<sup>14</sup> W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego – komentarz*, Warszawa 2014, s. 189–191, 237–238.

który organ procesowy musi spełnić, ponieważ od tego zależy jakość zeznań uzyskanych od świadka. Czynnikiem ten nabiera dużego znaczenia w przypadku konieczności przesłuchania dziecka. Przygotowanie przesłuchania powinno obejmować:

- znajomość wyników postępowania oraz akt sprawy,
- uzupełnienie niezbędnych informacji np. dotyczących zapoznania się z personaliami świadka, jak również z innymi dowodami,
- określenie taktyki przesłuchania jak również czasu, miejsca, osób, które powinny brać udział w przesłuchaniu,
- sporządzenie planu przesłuchania.

*Ad 2.* Ustalenie właściwego czasu przesłuchania małoletniego ma zasadnicze znaczenie dla uzyskania wiarygodnej i zgodnej z obserwacjami relacji dziecka. Niezależnie od wieku dziecka należy zadbać o to, aby małoletni świadek nie czekał zbyt długo na przesłuchanie. Jest bardzo ważne, aby przesłuchanie rozpoczęło się punktualnie. Prowadzący przesłuchanie powinien zawsze brać pod uwagę, iż dziecko potrzebuje znacznie więcej czasu, aby wyjawić posiadane informacje. Niedopuszczalne jest ponaglanie małoletniego, wymuszanie na nim określonych odpowiedzi, czy sugerowanie ich treści w celu skrócenia czasu trwania czynności. Przygotowując miejsce przesłuchania małoletniego, organ procesowy powinien je starannie wybrać, aby móc przeprowadzić tę czynność<sup>15</sup>. Miejsce przesłuchania zostało określone przez ustawodawcę w ww. rozporządzeniu. Na potrzeby prowadzenia przesłuchania wyodrębnia się pokój przesłuchań i pokój techniczny. Pokój przesłuchań służy do przeprowadzenia przesłuchania świadka przez sędziego w obecności i z udziałem biegłego psychologa oraz tłumacza, jeżeli został powołany.

Pokój techniczny to:

- 1) pomieszczenie przylegające do pokoju przesłuchań i oddzielone od niego lustrem obserwacyjnym, albo
- 2) pomieszczenie połączone z pokojem przesłuchań za pomocą środków technicznych umożliwiających przeprowadzenie przesłuchania na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku; w takim wypadku pokój techniczny może znajdować się w innym budynku niż pokój przesłuchań.

Pokój przesłuchań może znajdować się w siedzibie sądu, prokuratury, Policji, instytucji państwowej lub samorządowej albo podmiotu, do którego zadań należy pomoc małoletnim lub ofiarom przestępstwa seksualnego. Pokój przesłuchań powinien być izolowany od odgłosów dobiegających z zewnątrz w stopniu wystarczającym, by zapewnić należytą jakość zapisu dźwięku. Kolorystyka pokoju przesłuchań powinna być utrzymana w barwach jasnych i stonowanych<sup>16</sup>.

Przesłuchanie powinno być prowadzone w takim miejscu, gdzie dziecko poczuje się bezpieczne i odprężone.

<sup>15</sup> M. Kornak, *Małoletni...*, *op. cit.*, s. 120–133.

<sup>16</sup> Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a–185c Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 2013 r., poz. 1642).

*Ad 3.* Uzyskanie wiarygodnych i wartościowych zeznań od dziecka jest uzależnione od umiejętnego prowadzenia tej czynności przez przesłuchującego. Przesłuchujący w dużej mierze przyczynia się do wykrycia prawdy obiektywnej, tak ważnej z punktu widzenia toczącego się postępowania karnego. Niezbędne jest również rozważenie problemu, kto powinien przesłuchać dziecko. Kwestia ta jest bardzo istotna w postępowaniu, gdyż błędy w sposobie przesłuchania świadka mogą spowodować, że nie zezna on wszystkiego lub może powiedzieć za dużo, a to może spowodować uniemożliwienie wykrycia prawdy.

Wielu autorów, którzy zajmują się psychiką dziecka, uważa, że organy ścigania nie powinny przesłuchiwać dziecka w wieku młodszym, dlatego, że dowód z zeznań mógłby być zniekształcony. Autorzy ci w swoich przekonaniach uznają, że przeprowadzenie przesłuchania powinno nastąpić przy udziale biegłego psychologa zwłaszcza w sprawach o przestępstwa seksualne. Natomiast prokurator lub sędzia powinni sprecyzować zagadnienia, które biegły psycholog powinien uwzględnić przy przesłuchaniu małoletniego. Odmienne stanowisko mieli przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości. Uważali, że przesłuchanie jest czynnością dowodową, dlatego powinno być przeprowadzone przez funkcjonariuszy policji, prokuratorów czy sędziów. Uznają, że udział biegłego psychologa w tym przypadku nie jest potrzebny. Nie ma tutaj właściwego tzw. złotego środka. Należy uznać, iż co do zasady przesłuchanie małoletniego powinien przeprowadzić organ procesowy wraz z udziałem biegłego psychologa<sup>17</sup>.

Osoba, która ma zająć się przeprowadzeniem przesłuchania powinna być w pełni do niego przygotowana. Przesłuchujący oprócz wykazania się wiedzą merytoryczną powinien również wykazać się odpowiednimi cechami osobistymi<sup>18</sup>. Jak podkreśla W. Gutekunst, prawidłowe przesłuchanie małoletniego świadka związane jest głównie z dojrzałością psychiczną, zdolnością rozumienia i odczuwania spraw małoletnich, które nie zawsze idą w parze z wiekiem<sup>19</sup>.

W niektórych przypadkach, gdy przesłuchanie dotyczy spraw intymnych, powinno być ono przeprowadzone przez osobę tej samej płci. Tutaj należy zwrócić uwagę na to, że dzieci które były wykorzystywane seksualnie powinny być przesłuchiwane przez osoby, które były również w podobnej sytuacji. Muszą to być osoby, które do swych traumatycznych przeżyć nabrały dystansu, ale swoją postawą są w stanie pomóc przesłuchiwanemu dziecku<sup>20</sup>. Z drugiej strony, taki pogląd może być błędny. Chociaż zdobyte w ten sposób zeznania mogą być bardzo dobrym dowodem, osoba, która doznała takiej krzywdy może się identyfikować z ofiarą. W takiej sytuacji może dochodzić do błędów w trakcie przesłuchania. Przesłuchujący powinien być bardzo dobrze przygotowany merytorycznie, powinien wzbudzać zaufanie, być osobą pogodną i wzbudzać sympatię u dzieci oraz reprezentować wysoki poziom inteligencji. Ważne jest tutaj, aby osoba ta była spostrzegawcza i empatyczna, aby mogła odczytywać stan emocjonalny przesłuchiwanego. Osoba ta powinna również kontrolować swoje uczucia, zachować spokój i neutralność wobec uzyskanych informacji, które dotyczą molestowania seksualnego<sup>21</sup>.

<sup>17</sup> M. Kornak, *Małoletni...*, *op. cit.*, s. 126–127.

<sup>18</sup> *Ibidem*, s. 127–128.

<sup>19</sup> W. Gutekunst, *Taktyka przesłuchania nieletniego*, *Prob.Krym.* 1964, nr 47, s. 23.

<sup>20</sup> M. Kornak, *Małoletni...*, *op. cit.*, s. 129.

<sup>21</sup> *Ibidem*, s. 129–130.

*Ad 4.* Udział biegłego psychologa w posiedzeniu sądu, na którym dokonuje się przesłuchanie jest obligatoryjny. Za zasadnością istnienia tego obowiązku przemawia charakter przestępstw będących przedmiotem postępowania oraz wiek świadka. W połączeniu te dwie okoliczności rzutują na potrzebę wykazania się wyjątkową delikatnością w sposobie przesłuchania czy bezwzględną znajomością aspektów psychologii zeznań szczególnie ważnych z punktu widzenia specyfiki przestępstw seksualnych, a w dalszej perspektywie na konieczność zachowania nadzwyczajnej ostrożności w ocenie złożonych zeznań przez organ procesowy. Czynności wykonywane przez biegłego wiążą się z nieodłączną analizą rozwoju umysłowego, stanów psychicznych i relacji emocjonalnych świadka, implikując oszacowanie jego zdolności do postrzegania i relacjonowania, a w konsekwencji determinując określenie wartości dowodowej zeznań<sup>22</sup>. W sprawach karnych przedmiotem opinii psychologicznej jest najczęściej analiza zeznań świadków pod kątem ich wartości dowodowej. Zakładając, że wartość zeznań świadka zależna jest od jego zdrowia i sprawności psychicznej, art. 192 § 2 k.p.k. stanowi, że jeżeli istnieją wątpliwości co do stanu psychicznego świadka, jego stanu rozwoju, zdolności postrzegania lub odtwarzania spostrzeżeń, sąd lub prokurator może zarządzić przesłuchanie świadka z udziałem biegłego lekarza lub psychologa. Biegły na podstawie analizy akt, badania specjalistycznego świadka i udziału w jego przesłuchaniu dostarcza organowi procesowemu materiał do oceny wiarygodności wypowiedzi przesłuchiwanej osoby.

W sprawach karnych, przy psychologicznej analizie zeznań świadków, w ostatnich latach, tezy dowodowe nie ograniczają się jedynie do opisanie możliwości intelektualnych przesłuchiwanej osoby, zdiagnozowania jej zdolności w zakresie postrzegania, zapamiętywania i odtwarzania spostrzeżeń, określenia skłonności do kłamstwa, czy też funkcjonowania społeczno-emocjonalnego. Obejmują one również zagadnienia związane z konsekwencjami przeżytej w wyniku przedmiotowego zdarzenia traumy oraz z możliwością udziału opiniowanej osoby w kolejnych czynnościach procesowych i określenia warunków, w jakich mogłyby one przebiegać. Te kwestie nabierają bardzo istotnego znaczenia w wypadku ofiar przestępstw oraz dzieci uczestniczących w procedurach prawnych. Maloletni świadkowie wymagają szczególnych warunków i technik przesłuchania. Takich, które z jednej strony pozwalają uzyskać od dziecka wartościowy materiał dowodowy w sposób zgodny z obowiązującymi rozwiązaniami kodeksowymi, a z drugiej zapobiegają jego traumatyzacji, wynikającej z udziału w postępowaniu prawnym. W wypadku maloletnich świadków rolą biegłego psychologa jest nie tylko aktywny udział w przesłuchaniu i ocena psychologiczna wypowiedzi, ale również przygotowanie dziecka świadka do udziału w czynności procesowej i wspieranie go podczas jej trwania<sup>23</sup>.

*Ad 5.* Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa została przyjęta tzw. mieszana metoda przeprowadzenia przesłuchania polegająca na swobodnej relacji świadka i zadawaniu mu pytań ukierunkowanych i zmierzających do uzupełnienia, wyjaśnienia lub kontroli oświadczenia<sup>24</sup>.

<sup>22</sup> R. Koper, *Badania świadka w aspekcie jego ochrony w procesie karnym*, Warszawa 2015, s. 208–209.

<sup>23</sup> A. Budzyńska, *Psycholog w roli biegłego sądowego*, „Dziecko krzywdzone” 2007, nr 4 (21), s. 6–7.

<sup>24</sup> A. Gadomska-Radel, *Przesłuchanie dziecka jako ofiary i świadka przestępstwa w procesie karnym*, Warszawa 2015, s. 210.

Wielu autorów w literaturze wskazuje na trzy zasadnicze etapy przesłuchania świadka, a mianowicie czynności wstępne, fazę zeznań spontanicznych oraz etap pytań i odpowiedzi<sup>25</sup>. Bardziej rozbudowaną propozycję podziału na pięć etapów wyróżniają K. Otlowski i T. Hanausek. Pierwszy etap dotyczy czynności wstępnych, które obejmują sprawdzenie tożsamości świadka, czy nie zachodzą przeszkody w przesłuchaniu, uprzedzenie o przysługujących mu prawach i ciążących nań obowiązkach<sup>26</sup>. Dopiero po wykonaniu tych czynności przechodzi się do fazy zapoznawczo-orientacyjnej, mającej istotne znaczenie dla przebiegu całego przesłuchania oraz uzyskania od dziecka wiarygodnych i wyczerpujących zeznań. Pozwala ona na nawiązanie z dzieckiem kontaktu, obserwację jego sposobu reagowania, poznania osobowości, zorientowania się jaki jest poziom rozwoju intelektualnego, zdolności językowych oraz stan emocjonalny. Natomiast kolejnymi fazami są zeznania spontaniczne i zadawanie pytań. Zeznania spontaniczne czyli metoda swobodnej relacji, spontanicznego opisu zeznań, umożliwiała świadkowi w zasadzie nieskrępowaną wypowiedź, dotyczącą kwestii stanowiących przedmiot zainteresowania organów procesowych. Ma ona na celu zapewnienie sposobności wszechstronnego opowiedzenia o wszystkim, co świadek wie w danej sprawie. Cechą charakterystyczną tego etapu jest, oprócz nieprzerwanego przez przesłuchującego składania przez świadka wyjaśnień na temat faktów będących przedmiotem indagacji, spontaniczność tej wypowiedzi. Niniejsza faza umożliwiała dziecku samodzielne opowiedzenie o tym, co się wydarzyło<sup>27</sup>. Etap zadawania pytań jest to najtrudniejsza część przesłuchania małoletniego z uwagi na niebezpieczeństwo zawarcia sugestii w sformułowanych pytaniach<sup>28</sup>. Ustawodawca wyszczególnił w treści art. 171 § 1 k.p.k. trzy kategorie pytań:

1. Pytania uzupełniające – polegające na wzbogaceniu treści relacji spontanicznej o informacje istotne dla odtworzenia zdarzenia, a pominięte przez świadka.
2. Pytania wyjaśniające – mają charakter precyzujący i przypominający. Pytania precyzujące zbliżone są do pytań uzupełniających, dotyczą jednak bardziej szczegółowych kwestii. Mają na celu dostarczyć przesłuchującemu dokładniejszych informacji na temat zdarzenia. Pytania przypominające zmierzają do przypomnienia przesłuchiwanemu okoliczności, o których mógł zapomnieć.
3. Pytania kontrolne mają sprawdzić szczerość i prawdziwość informacji, uzyskanych w opisie spontanicznym, skontrolować wiarygodność małoletniego świadka<sup>29</sup>.

Ostatnim etapem są czynności końcowe, na które składają się: kontrola czy nie zachodzi konieczność uzupełnienia czynności oraz zapoznanie świadka z protokołem<sup>30</sup>.

<sup>25</sup> T. Hanausek, *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Kraków 2000, s. 153.

<sup>26</sup> A. Gadomska-Radel, *Przesłuchanie...*, *op. cit.*, s. 211.

<sup>27</sup> M. Kornak, *Małoletni...*, *op. cit.*, s. 188.

<sup>28</sup> *Ibidem*, s. 191.

<sup>29</sup> V. Kwiatkowska-Darul, *Przesłuchanie...*, *op. cit.*, s. 222–223.

<sup>30</sup> A. Gadomska-Radel, *Przesłuchanie...*, *op. cit.* s. 211.



## 5. Podsumowanie

Celem każdego procesu karnego jest rozstrzygnięcie sprawy oraz ustalenie, czy dana jednostka ponosi odpowiedzialność karną za popełnione przestępstwo. W procesie karnym najważniejszym źródłem dowodowym jest świadek naoczny, który widział bezpośrednio zdarzenie. Dziecko jest wyjątkowym świadkiem ze względu na jego wiek i rozwój, co sprawia, że jego przesłuchanie jest niezwykle trudną czynnością procesową. Z tym problemem każdy sąd, w każdej instancji musi sobie poradzić i to nie tylko w procesie karnym, lecz również w procesie cywilnym, np. przy rozwodzie małżonków, który dla dziecka jest bardzo trudnym przeżyciem. Dziecko musi być chronione pod względem prawnym, by mogło się czuć bezpiecznie i by nie było narażone na niepotrzebne dodatkowe bodźce z otoczenia.

Podsumowując rozważania należy się przychylić do twierdzenia, że dziecko jest wyjątkowym świadkiem w postępowaniu sądowym. Nie można również się zgodzić z założeniami, że zeznania złożone przez dzieci nie są wiarygodne i nie mają tak dużej wartości. Dokładne i przygotowane przesłuchanie dziecka dostarcza w dużym stopniu wiarygodny materiał dowodowy. Przesłuchanie małoletniego powinno pozostawać pod szczególną ochroną prawną i psychologiczną ze względu na jego wiek i rozwój psychiczny. Należy podkreślić, że zasada prawdy materialnej powinna być także realizowana przy pomocy informacji zebranych na podstawie zeznań dzieci, które są już w stanie komunikować się z otoczeniem na tyle, aby móc przekazać istotne dla sprawy fakty i okoliczności<sup>31</sup>.

---

<sup>31</sup> A. Antoniak-Drożdż, *Przesłuchanie dziecka w procesie karnym – uwagi praktyczne*, „Prokuratura i Prawo” 2006, s. 1, 61, <http://www.ies.krakow.pl/wydawnictwo/prokuratura/pdf/2006/06/4antoniak.pdf>.

## **Hearing of a minor as a witness and an injured party in sexual offence cases**

### **S u m m a r y**

The paper presents an outline of problems of a witness who is an injured child as a special form of hearing in a criminal trial in sexual offence cases. Interrogation is one of the methods of establishing the facts which occurred during the perpetration of the offence. The testimonies of a minor in a criminal trial may constitute a reliable and unchallengeable piece of evidence. This is the personal source of evidence which is very important for criminal proceedings. A minor is heard following the standards set out in §5 – §8 of the Regulation of the Minister of Justice of 2013 on the Method of Preparing the Hearing in accordance with the Procedure specified in Articles 185a–185c of the Code of Criminal Procedure. The hearing of a minor is very difficult to conduct and requires great commitment on the part of the interrogator. This type of evidence is very controversial as the reliability of testimonies in preparatory and in-court proceedings may be questioned. In the hearing of a minor, which is a special form of interrogation, the welfare of the child who is a witness or an injured party is specially protected. Furthermore, particular care should be taken of the child's psychic and emotional development.